

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА ДО ПРОГРАМИ ДОДАТКОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

Мета додаткового вступного фахового випробування: на основі аналізу знань, вмінь, професійної компетентності абітурієнта (бакалавра, спеціаліста) визначити його готовність до навчання в магістратурі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки (Педагогіка вищої школи. Тьюторство. Андрагогіка).

Зміст програми розроблено за основними розділами курсу „Психологія”: „Загальні основи психології”, „Пізнавальна сфера особистості”, „Емоційно-вольова сфера особистості”, „Індивідуально-психологічні особливості особистості”.

Відповідно, мають бути сформовані й продемонстровані **знання і розуміння:**

- основних психологічних термінів; предмету і завдань загальної психології;
- сучасного стану психології як науки;
- етапів розвитку психологічної науки;
- методологічних принципів психологічного дослідження та етапів його проведення;
- природи та сутності психіки людини;
- свідомих і несвідомих форм прояву психіки людини;
- принципів і методів дослідження психіки;
- сутності й специфіки психічного відображення дійсності;
- рівнів розвитку і форм прояву психіки;
- змісту, психологічних механізмів і умов становлення й розвитку свідомості та самосвідомості людини;
- характеристики неусвідомлюваних психічних явищ;
- сутності, структури та психологічних властивостей особистості як системної якості індивіда;
- змісту, основних характеристик та умов розвитку когнітивної, регулятивної, афективної сфер особистості;
- індивідуально-типологічних особливостей особистості (темпераменту, характеру, здібностей) та можливостей впливу на їх розвиток;
- змісту, структури, видів діяльності та поведінки як психологічних феноменів;

вміння:

- організовувати дослідження психічних явищ відповідно до методологічних принципів психології;
- застосовувати адекватні методи дослідження психіки;
- здійснювати науково обґрунтований аналіз психологічних фактів;
- пояснювати психологічний зміст та механізми становлення і розвитку різних форм прояву психіки (психічних процесів, станів і властивостей особистості, свідомих і неусвідомлюваних психічних явищ);
- досліджувати особливості розвитку людини, закономірності психічної діяльності, типи, характер, психічні стани, чинники, що впливають на якість функціонування психіки людини у різних видах життєдіяльності;

- здійснювати вимір індивідуально-психологічних показників особистості, її пізнавальної та емоційно-вольової сфери, виявляти схильності та здібності людини, резерви її розвитку;
- розробляти та надавати рекомендації щодо розвитку основних психічних властивостей і функцій людини.

Програма розкриває основний зміст навчальної дисципліни „Психологія”, включає орієнтовні питання до вступного екзамену, критерії оцінювання відповідей абітурієнтів, список рекомендованої літератури.

Зарахування абітурієнтів відбувається на підставі результатів вступного випробування. Вступний рейтинг визначається сумою балів, отриманих за результатами вступного екзамену. Максимальна кількість балів – 200.

Програма розрахована на абітурієнтів магістратури спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки (Педагогіка вищої школи. Тьюторство. Андрагогіка).

2. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ АБІТУРІЄНТА НА ВСТУПНОМУ ФАХОВОМУ ВИПРОБУВАННІ (ТІЛЬКИ ДЛЯ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ)

<i>За шкалою університету</i>	<i>Визначення</i>	<i>Характеристика відповідей абітурієнта</i>
0-99 бали	Низький	Абітурієнт не усвідомлює змісту питань, має низький рівень знань, його відповіді не конкретні, у викладі відсутня логіка. Мова відповідей збіднена.
100-139 балів	Задовільний	Абітурієнт має поверхові знання. Відповіді на питання білета несистемні, фрагментарні, супроводжуються загальними міркуваннями, які не стосуються безпосередньо запитань білета. Припускається мовних неточностей.
140-169 балів	Достатній	Абітурієнт демонструє розуміння матеріалу, вміння застосовувати теоретичні знання на практиці. У відповідях на питання білета трапляються окремі неточності або помилки непринципового характеру, дотримана логіка викладу.
170-200 балів	Високий	Абітурієнт демонструє високий рівень засвоєння-відтворення-застосування теоретичного матеріалу з основних розділів (модулів) навчальної дисципліни «Психологія». При розв’язанні завдань виявляє володіння понятійно-термінологічним апаратом, сучасних тенденцій розвитку психології як науки і навчальної дисципліни.

Якщо абітурієнт під час вступного випробування з конкурсного предмету набрав від 0-99 балів, то дана кількість балів вважається не достатньою для допуску в участі у конкурсному відборі на навчання до НПУ імені М. П. Драгоманова.

Оцінювання рівня знань абітурієнтів проводиться кожним із членів предметної комісії окремо, відповідно до критеріїв оцінювання. Загальний бал

оцінювання рівня знань абітурієнта виводиться за результатами обговорення членами комісії особистих оцінок відповідей абітурієнтів. Бали (оцінки) вступного фахового випробування виголошуються головою предметної комісії після закінчення іспиту усім абітурієнтам, хто приймав участь у випробуванні після закінчення іспиту.

3. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ СПІВБЕСІДИ

Фахова комісія аналізує результати співбесіди методом експертної оцінки й колегіально приймає рішення: «рекомендовано до зарахування» або «не рекомендовано до зарахування», з урахуванням співбесіди з мови (української, іноземної).

4. ЗМІСТ ПРОГРАМИ ДОДАТКОВОГО ВИПРОБУВАННЯ

4.1. МОДУЛЬ І. ЗАГАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЇ

Психологія як наука. Предмет і завдання психології

Психологія як наука про закономірності виникнення і функціонування психіки. Місце психології в системі наук про людину. Основні напрями психологічної науки: психоаналіз, гуманістична психологія, біхевіоризм, когнітивна психологія, трансперсональна психологія та ін.

Зв'язок психології з іншими науками. Галузі психології. Загальна психологія, вікова психологія, педагогічна психологія, сімейна психологія, психологія праці, спорту, мистецтва, історія психології, інженерна, військова, юридична, медична психологія, тощо.

Методологічні принципи психології: принцип детермінізму, єдності свідомості і діяльності, розвитку, об'єктивності, системного підходу та їх втілення в методах психології. Основні методи психології: спостереження і експеримент. Допоміжні методи психології: опитування (анкетування і інтерв'ю), тестування, вивчення продуктів діяльності. Проблема надійності і валідності результатів психологічного дослідження.

Основні поняття: психологія, напрями психологічної науки, галузі психології, принципи психології, методи психології.

Виникнення і розвиток психіки

Форми відображення дійсності: фізична, біологічна, психічна. Психіка як функція високоорганізованої матерії. Взаємозв'язок психіки з нервовою системою. Функціональна асиметрія великих півкуль головного мозку. Рефлекс як основна форма взаємодії організму із середовищем. Умовні і безумовні рефлекси.

Розвиток психіки у філогенезі: елементарна чутливість, предметно = перцептивний рівень, інтелект. Взаємозв'язок рівня розвитку психіки і форм поведінки тварин. Свідомість як вищий рівень розвитку психіки: зміст і умови виникнення. Відмінності між психікою тварин і свідомістю людини. Структура свідомості. Свідоме і несвідоме. Неусвідомлювані психічні явища: передсвідоме, підсвідоме, надсвідоме.

Форми прояву психіки: психічні процеси, психічні стани, психічні властивості особистості.

Основні поняття: психіка, нервова система, рефлекс, умовні, безумовні рефлекси, свідомість, свідоме, несвідоме, передсвідоме, підсвідоме, над свідоме, психічні процеси, психічні стани, психічні властивості особистості.

Психіка і мозок людини

Пошук носіїв здатності людини відображати зовнішній світ. Будова мозку та прояви психічного. Кора головного мозку та блоки, що забезпечують психічну діяльність. Фізіологічні механізми, які лежать в основі психічної діяльності.

Психіка і організм - конституційні відмінності. Функціональна асиметрія мозку. Стать і психіка.

Основні поняття: психіка, мозок, кора головного мозку, асиметрія мозку.

Поняття діяльності.

Діяльність та особистість. Психологічна структура діяльності. Дія та операція. Головні різновиди діяльності та їх характеристика. Формуючий вплив діяльності на особистість.

Основні поняття: діяльність, дія, операція, структура діяльності.

Особистість та її структура

Поняття про особистість. Індивід, особистість, індивідуальність, суб'єкт як характеристики людини. Психологічна специфіка особистості: усталеність, цілісність, активність. Структура особистості. Рушійні сили розвитку особистості: різні психологічні підходи.

Самосвідомість особистості: зміст і структура. “Я-концепція” особистості. “Я-образ” як сукупність уявлень особистості про себе. Самооцінка і рівень домагань як центральні характеристики самосвідомості особистості. Механізми та шляхи розвитку самосвідомості.

Мотиваційна сфера особистості. Потреби і мотиви. Мотивація. Спрямованість особистості: зміст, види, форми прояву. Умови розвитку мотивації особистості.

Основні поняття: Людина, індивід (індивідуум), особистість, індивідуальність, структура особистості, мотиваційна сфера особистості, спрямованість особистості, соціалізація, формування особистості, соціальна роль.

МОДУЛЬ II. ПІЗНАВАЛЬНА СФЕРА ОСОБИСТОСТІ

Увага

Загальна характеристика уваги. Місце уваги в структурі психічного. Види і якості уваги. Мимовільна увага. Орієнтувальний рефлекс як фізіологічна основа мимовільної уваги. Зв'язок мимовільної уваги з пізнавальною діяльністю. Довільна увага: особливості, умови виникнення, фізіологічна основа. Принцип домінанти. Післядовільна увага. Статичні та динамічні властивості уваги. Проблема неуважності, її причини та способи подолання.

Основні поняття: психічні стани, пізнавальна сфера, увага, внутрішня та зовнішня увага, мимовільна, довільна та післядовільна увага, зосередженість, стійкість, обсяг, переключення, розподіл уваги, неуважність, розсіяність уваги.

Відчуття та сприймання

Відчуття та сприймання як основа чуттєвого відображення світу. Спільне та відмінне. Класифікація відчуттів, пороги чутливості. Поняття про чуттєвий рівень пізнання людиною дійсності. Відчуття як базовий пізнавальний процес.

Зміст пізнавальної, орієнтувальної й захисної функцій відчуттів. Поняття сенсорної депривації. Робота аналізаторів – фізіологічна основа відчуттів. Класифікація видів відчуттів і їх характеристика. Явище взаємодії відчуттів. Основні сенсорні властивості людини.

Основні характеристики та види сприймання. Сприймання руху, простору, часу. Спостереження як цілеспрямоване сприймання. Порушення сприймання. Цілеспрямований розвиток у учнів відчуттів та сприймання.

Основні поняття: Пізнавальні процеси, чуттєвий рівень пізнання, відчуття, види відчуттів, пізнавальна, орієнтувальна, захисна функції відчуттів, взаємодія відчуттів, синестезія, сенсibiliзація, компенсація, чутливість, абсолютна чутливість, сприймання, спостереження, розвиток відчуттів та сприймання.

Пам'ять

Поняття про пам'ять як пізнавальний процес, її роль в психічній діяльності людини. Основні теорії пам'яті: асоціативна психологія, гештальтпсихологія, теорія діяльності. Характеристика видів та процесів пам'яті. Наукові підходи до визначення механізмів роботи пам'яті – психологічні та фізіологічні теорії мнемічної діяльності. Класифікація видів пам'яті за об'єктом, тривалістю збереження матеріалу, активністю свідомості. Процеси пам'яті, їх функції та механізми роботи. Мнемічні якості людини. Поняття мнемічної спрямованості. Розуміння та запам'ятовування. Довільне запам'ятовування та мнемотехніка. Мимовільне запам'ятовування та цілеспрямована діяльність. Повторення й забування.

Індивідуальні відмінності пам'яті у школярів та їх врахування. Порушення пам'яті та її тренування.

Основні поняття: пам'ять, мнемічна діяльність, уявлення пам'яті, теорії функціонування пам'яті, образна пам'ять, рухова пам'ять, емоційна пам'ять, словесно-логічна пам'ять, короткочасна, довготривала і оперативна пам'ять, мимовільна та довільна пам'ять, запам'ятовування, осмислене та механічне запам'ятовування, збереження, забування, відтворення, впізнавання, пригадування, спогади, амнезія, мнемотехніка.

Мислення

Поняття про раціональний рівень пізнання. Мислення як пізнавальний процес, його специфіка та функції. Опосередкований та узагальнений характер мислительної діяльності людини. Фізіологічні основи мислення. Поняття про види, форми та операції мислення. Характеристика простих та складних операцій мислення людини. Види мислення: альтернативні класифікації. Поняття про вербальні та невербальні форми мислення, їх зміст. Індивідуальні мислительні якості людини.

Поняття про інтелект. Проблема визначення інтелекту. Тестологічний підхід до дослідження інтелекту. Роль мислення в інтелектуальній діяльності людини.

Проблема співвідношення мислення й мовлення. Система знаків та мова. Зовнішня й внутрішня сторони мовлення. Роль мовлення в становленні й розвитку мислення.

Стратегії мислення в діяльності вчителя та їх роль у досягненні успіху в професійній діяльності, у взаєморозумінні з учнями, батьками та вчителями.

Основні поняття: раціональний рівень пізнання, мислення, операція мислення, форма мислення, вид мислення, порівняння, аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення, конкретизація, систематизація, схематизація, класифікація, вербальні та невербальні форми мислення, образ, поняття, судження, умовисновок, предметно-дійове мислення, наочно-образне, абстрактне мислення, саногенне та патогенне мислення, теоретичне і практичне мислення, якості мислення, самостійність, широта, глибина, лабільність, швидкість, критичність мислення, інтелект, мовлення.

Уява

Поняття про уяву як специфічний пізнавальний процес. Місце уяви в структурі психічних явищ. Зв'язок із дійсністю. Функції, види, механізми уяви. Уява і творчість. Уява як основа ціле покладання. Активна уява як засіб «спілкування» із несвідомим. Методи вивчення й розвитку уяви. Роль уяви в творчій діяльності людини.

Основні поняття: уява, функції уяви, види уяви, творчість, творча діяльність, активна уява.

МОДУЛЬ III. ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВА СФЕРА ОСОБИСТОСТІ

Емоції та почуття

Загальна характеристика емоцій та почуттів. Емоції як відносно короткочасні переживання, які носять чітко виражений ситуативний характер, тобто зв'язані зі ставленням людини до ситуацій, що виникають, або можливих ситуацій, до своєї діяльності, до конкретних вчинків. Емоції як конкретна форма переживань почуттів. Почуття як стійкі переживання, у яких виражається емоційне ставлення людини до певного об'єкта (суб'єкта): людини, сім'ї, класу, школи, Батьківщини, художнього твору, мистецтва.

Характерні ознаки почуттів: предметність, суб'єктність почуттів, інтимний характер почуттів, полярність, амбівалентність (подвійність).

Функції емоцій та почуттів: оцінна, спонукальна, сигнальна, виразна (експресивна).

Вияв емоцій та почуттів. Фізіологічні основи емоцій. Форми переживання почуттів. Настрої. Афекти. Стресові стани.

Характеристика вищих почуттів: моральних, інтелектуальних, естетичних і практичних. Формування емоцій та почуттів.

Основні поняття: емоції, почуття, емоційна сфера, настрої, афект, стресові стани.

Воля

Загальне поняття про волю. Воля як свідоме регулювання людиною своєї поведінки і діяльності, що виявляється у вмінні долати внутрішні та зовнішні труднощі під час здійснення цілеспрямованих дій та вчинків.

Функції волі. Мимовільний і довільний тип поведінки людини. Природа волі. Характеристика вольових дій. Структура вольового акту: прагнення, потяг, бажання, хотіння, прийняття рішення, намір, виконання, вчинок.

Вольові якості особистості як відносно стійкі, незалежні від конкретної ситуації психічні утворення, що засвідчують досягнутий особистістю рівень свідомої саморегуляції поведінки, її влади над собою. Рішучість. Цілеспрямованість. Наполегливість. Терплячість. Ініціативність. Самовладнання. Самостійність волі. Моральність волі.

Розвиток та виховання вольової активності людини.

Основні поняття: воля, вольові якості, мимовільний і довільний тип поведінки людини.

МОДУЛЬ IV. ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Темперамент

Поняття темпераменту. Темперамент як індивідуально-своєрідні властивості психіки, які визначають динаміку психічної діяльності, однаково виявляються в різноманітній діяльності незалежно від її змісту, цілей, мотивів і залишаються постійними в зрілому віці. Історія вчень про темперамент.

Властивості темпераменту: емоційна збудливість, активність поведінки, реактивність, сензитивність, пластичність, ригідність, екстраверсія, інтроверсія, темп реакцій.

Характеристика типів темпераменту як певної сукупності психічних властивостей, закономірно пов'язаних між собою і спільних для даної групи людей. Сангвінік. Флегматик. Холерик. Меланхолік.

Проблема мінливості темпераменту. Роль темпераменту в навчальній діяльності.

Основні поняття: темперамент, емоційна збудливість, активність поведінки, реактивність, сензитивність, пластичність, ригідність, екстраверсія, інтроверсія, темп реакцій, сангвінік, флегматик, холерик, меланхолік.

Характер

Характер як сукупність стійких індивідуальних особливостей особистості, які складаються і виявляються в діяльності та спілкуванні, зумовлюючи типові для неї способи поведінки. Вчення про характер. Риса характеру. Характер і темперамент. Акцентуації характеру як надмірна вираженість окремих рис характеру та їх поєднань, які являють собою крайні варіанти норми. Гіпертимний тип. Циклоїдний тип. Лабільний тип. Астеноневротичний тип. Сензитивний тип. Психастенічний тип. Шизоїдний тип. Епілептоїдний тип. Істероїдний тип. Нестійкий тип. Конформний тип.. поняття про психопатію. Формування характеру.

Основні поняття: характер, акцентуації характеру.

Здібності

Здібності як психічні властивості та якості людини, які виступають необхідною умовою успішного виконання конкретного виду діяльності. Здібності та задатки. Природа здібностей. Види здібностей: природні та специфічні, теоретичні та практичні, навчальні та теоретичні, потенційні та

актуальні. Структура здібностей. Розвиток здібностей та їх рівні. Здібність, обдарованість, талант, геніальність.

Основні поняття: здібності, обдарованість, талант, геніальність.

4.2. ОРІЄНТОВНІ ПИТАННЯ ДО ДОДАТКОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ З ПСИХОЛОГІЇ

1. Предмет загальної психології.
2. Сучасна психологія та її місце в системі наук.
3. Галузі психології, їх загальна характеристика.
4. Поняття особистості в психології.
5. Поняття уваги.
6. Види уваги.
7. Поняття відчуття.
8. Види відчуттів.
9. Загальні властивості відчуттів.
10. Поняття сприймання.
11. Властивості сприймання.
12. Поняття про пам'ять.
13. Види пам'яті.
14. Характеристики пам'яті.
15. Процеси пам'яті.
16. Поняття мислення.
17. Форми мислення.
18. Види мислення.
19. Індивідуальні особливості мислення.
20. Загальне уявлення про мовлення.
21. Види мовлення та їх характеристика.
22. Поняття уяви.
23. Види уяви.
24. Загальна характеристика емоцій та почуттів.
25. Загальне поняття про волю.
26. Поняття темпераменту.
27. Характеристика типів темпераменту.
28. Поняття характеру.
29. Риси характеру.
30. Характер і темперамент.
31. Поняття здібностей.
32. Види здібностей.
33. Здібності та задатки.
34. Структура здібностей.
35. Вольові якості особистості.

5. Для пільгових категорій осіб, яким надано право складати вступні випробування (особи, що потребують особливих умов складання випробувань) в НПУ імені М. П. Драгоманова за рішенням Приймальної комісії створюються особливі умови для проходження вступних випробувань.

6. СТРУКТУРА БІЛЕТУ ДОДАТКОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова
Факультет магістратури, аспірантури та докторантури

Ступень: *Магістр*

Галузь знань: *011 Освітні, педагогічні науки*

Спеціальність: *(Педагогіка вищої школи.*

Тьюторство. Андрагогіка).

На базі ступеня/ОКР: *Бакалавр, Спеціаліст*

Додаткове вступне
випробування

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 1

1. Предмет загальної психології.
2. Поняття уяви.
3. Характер і темперамент особистості.

Затверджено на засіданні Приймальної комісії НПУ ім. М. П. Драгоманова

Протокол №__ від « » березня 2018 р.

Голова фахової комісії _____ / Савельєв В.Л.

7. СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондаренко А.Ф. Основы психологии: учебник / А.Ф.Бондаренко. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2009.
2. Варій М.Й. Загальна психологія: Підручник/ Для студ. психол. і педагог. спеціальностей. – 2-ге вид. / М.Й. Варій. – К.: „Центр учбової літератури”. – 2007.
3. Дрозденко К. С. Загальна психологія в таблицях і схемах: Навч. посібник / К. С. Дрозденко. – К.: Професіонал, 2004.
4. Дружинин В.Н. Экспериментальная психология: Учебник для вузов. – 2-е изд., доп. / В.Н.Дружинин. – СПб.: Питер, 2005.
5. Загальна психологія (вступ до психології): методичні рекомендації / упоряд. О.Ф.Бондаренко. - К.: Вид. центр КНЛУ, 2015.
6. Загальна психологія: Підручник / [О.В.Скрипченко, Л.В.Долинська,

- З.В.Огороднійчук та ін.]. – К.: Каравела, 2011.
7. Загальна психологія: підручник для студ. вищ. навч. закладів / авт. С.Д.Максименко [та ін.]; за заг. ред. С.Д.Максименка. – К.: Форум, 2000.
 8. Загальна психологія: підручник для студ. вищ. навч. закладів / О.В.Скрипченко [та ін.]. – К.: Либідь, 2005.
 9. Загальна психологія: хрестоматія: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / упоряд. О.В. Скрипченко [та ін.]. – К.: Каравела, 2007.
 10. Корольчук М. С. Психологія: Схеми, опорні конспекти, методики : навч. посіб. / за заг. ред. М.С.Корольчука. / М.С. Корольчук. – К.: Ельга; Ніка-Центр, 2009.
 11. М'ясоїд П.А. Загальна психологія: навч. посіб. для студ. вищ. пед. навч. закладів. - 5-е вид., стер. / П.А.М'ясоїд. – К.: Вища школа. 2006.
 12. Макарова Л. Л. Загальна психологія: методичні розробки семінарських занять: навч. посібник. / Л.Л. Макарова, В.М. Синельніков. – К.: ЦУЛ, 2005.
 13. Маклаков А.Г. Общая психология / А.Г. Маклаков. – СПб., 2001.
 14. Максименко С. Д. Загальна психологія: Навч. посіб.- 2-е вид., стереотип. / С.Д. Максименко. – К.: МАУП, 2001.
 15. Максименко С.Д. Загальна психологія: навч. посіб. / С.Д. Максименко, В.О.Соловієнко. – К.: МАУП, 2000.
 16. Максименко С.Д. Загальна психологія: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. – Вид. 3-тє, переробл. та доповн. / С.Д.Максименко. – К.: ЦУЛ, 2008.
 17. Общая психология: (курс лекций) / сост. Е.И.Рогов. – М.: Владос, 2001.
 18. Основи психології: підручник / За заг. ред. О.В. Киричука, В.А. Роменця. – К.: Либідь, 2002.
 19. Павелків Р.В. Загальна психологія: підручник / Р.В.Павелків. – К.: Кондор, 2009.
 20. Психологія: підручник для студ. вищ. навч. закл. / Ю.Л. Трофімов та ін.; за ред. Ю.Л. Трофімова. – 5-е вид., стер. – К.: Либідь, 2005.
 21. Роменець В.А. Історія психології: Стародавній світ. Середні віки. Відродження: навч. посібник / В.А. Роменець. – К.: Либідь, 2005.
 22. Роменець В.А. Історія психології: ХІХ – початок ХХ століття: навч. посібник / В.А.Роменець. – К.: Либідь, 2007.
 23. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии: в 2-х т. / С.Л.Рубинштейн. – М., 1988.
 24. Столяренко Л.Д. Основы психологии: учеб. пособие для студ. вузов / Л.Д.Столяренко. – 7-е изд., перераб. и доп. – Ростов – Д.: Феникс, 2003.
 25. Цигульська Т. Ф. Загальна та прикладна психологія. Як допомогти собі та іншим: курс лекцій / Т. Ф. Цигульська. – К.: Наукова думка, 2000.
- Інформаційні електронні ресурси:
26. <http://vk.com/doc31712845>
 27. <http://polkaknig.com.ua>.
 28. <http://www.ex.ua/14382347>.
 29. univer.nuczu.edu.ua/tmp_metod/1768/Kurs_lekcij_ZP_2017.pdf
 30. http://khoeti.com.ua/library/spec/pdf/Zagalna_Psihologia-Variy.pdf